

KAMEROEN NOORD

-“WELKOM, ONDANKS DE LANGE WEG”-

Op de scheidslijn van west en centraal Afrika is Kameroen een ontdekking: verbluffende landschappen, architectuur, markten, muziek, dans, culturen, religies, gezichten en mensen. Het cliché zegt dat Kameroen heel Afrika in één land is: wie spreekt dat tegen? Op ontdekking in het noorden.

Alles is bruinrood: de wielen van de vrachtwagens, de grinnikende chauffeurs en de te hoge last die ze over de brug slepen, mannen op brommers die door de politie op smokkelwaar worden geïnspecteerd, vrouwen met witte ogen in donkere gezichten die koopwaar meezeulen, alles en iedereen is bestoft, gesluierd met de aarde van Kameroen. De grens tussen Tsjaad en

het land dat voor me ligt, is een drukke wereld: honderden zeboekoeien wachten op kopers, ambtenaren brengen plichtsbewust visa in orde, kinderen met slangenlijfjes pletsen in de rivier terwijl moeders de was doen, zakken meel wisselen van boot naar pick-up, pirogues steken de samenvloeiing van Chari en Logone over, sjacheraars slijten sigaretten, kerels zonder horloge verslapen de tijd en ik wandel de brug over, van hoofdstad N'Djamena naar dat land op de grens van west- en centraal Afrika.

Met de hulp van reisgidsen, ministeries en touroperators prijst Kameroen zich aan als Afrikaanse miniatuur, als Afrika in één land wat ik niet wil geloven: een kolossaal land met dorre Sahel, savanne, plateaus en bergen, regenwoud en vulkanen, met 275 etnische groepen, met hitte, de wildste regenval en onoverbrugbare afstanden want met 4x4 en trein moet ik meer dan tweeduizend kilometer meesteren om de zwarte oceaankust te bereiken. Een nieuwe wereld, die ik niet ken. Afgeleid van camarões, omdat Portugese zeevaarders in een rivier veel garnalen vonden, overleeft het land als Cameroon of Cameroun, al wil een oudere legende dat dit het land van god is. Met c of k,

met oo of ou, ik stap Kameroen binnen en laat de veelheid van Afrika op me afkomen. In doorgangstad Kousséri, 1800 jaar geleden gesticht door de Soa, krijgt mijn nieuwsgierigheid een eerste markt vol kleuren, kruiden, groenten, zeep en vis, taxibrommers en jonge lui met hun meisje achterop, schone verschillen tussen mensen en een portie Afrikaanse humor: een restaurant heet Schengen. Alle begin is goed.

UNE GRANDE CHEFFERIE

Alsof het moet, maak ik noordwaarts een omweg naar Goulfey op weg naar het Tsjaad-meer. “Wacht maar”, lacht Dabala, “la province Extrême Nord is een van de meest fascinerende bestemmingen”. Schraal land, Sahel tussen woestijn en savanne.

In een dorp zonder naam staan kubushuisjes en aarden hutten met stro-daken. Die zal ik vaak zien, maar altijd in andere vormen. Bij een waterpomp vult een meisje een emmer. Als ze me ziet, loopt ze verschrikt weg. Een Nasara of blanke is nog een vreemdeling: dit is niet het Afrika van toeristische brochures. Dit is land van de Kotoko, afstammelingen van de Sao uit het Nijlbekken, die een van de oudste beschavingen hebben gesticht. In Goulfey dool ik door de oudste wijk: bruine architectuur, lemen omwallingen, sierlijke rondingen in deuren en vensters die aan Mali doen denken. Kinderen met sprokkelhout, meisjes bij de pomp: de kunst van het water dragen, is dagelijks werk. Achter een muur rijst een toren omhoog. “Een goudi”, zegt Dabala, “daar beschermde de sultan zijn kinderen tegen aanvallers. De Sao noemden hun leider Rey, wat sultan betekent. Het sultanaat van Goulfey is een eeuw geleden gesticht. Une grande chefferie van de eerste orde, die heerst over andere sultanaten en lawanats. De sultan zit de raad met de imam en notabelen voor”. Het paleis is museum: woonvertrekken van de heerser, kamers voor z’n gemalinnen, kunstvoorwerpen en de mantel van stichter Djagoua, huisraad onder het stof maar mooi tussen schaduw en venijnig zonlicht. Een trap leidt naar het dak waar ik het dorpslabrynt

overzie, met aluminium golfplaten op de huizen en uitgelaten kinderen in de stegen. Beneden, terwijl ik voel dat dit land zoveel ouder is dan we vermoeden, stap ik door een hoge poort het huis van de heerser binnen. “Om met het paard binnen te kunnen”, zegt sultan Ali Mahamat: hij toont het binnenplein, de plaats voor de trommelaars, de met troon en motieven versierde ontvangstaal waar hij raden voorziet en beslissingen neemt die hij, als een soort burgemeester in de republiek Kameroen, van de overheid mag nemen.

DE GOEDE REGENTIJD

Op de flank van een inselberg, een granieten rots in vlak land van bomen en moerassen, voel ik me als een koning. In het Campement de Waza kleven de boukarous, de ronde hutten met strodak, tegen de vulkanische steen als een lokaal dorp. Van op het balkon zie ik niets dan groen, verre moerassen en savanne die het Parque National du Waza vormen. Herders laten hun kudde drinken, jongens spelen met een geit. Bij het hekken toont parkwachter Linus met geschilderde taferelen hoe dorpelingen en natuurbeschermers tot een vergelijk gekomen zijn. “En stropers

worden de beste wachters. Met 170.000 hectare en veel wild is Waza het beste park in West-Afrika. Helaas voor jou is in het regenseizoen het grootste deel ontoegankelijk. Bovendien leven de dieren door de overvloed aan water verspreid” Met een jeep rijden we over grasvlakten met acacia’s, langs moerassen en poelen. Struikgewas staat metershoog, ik zie niets. Toch spotten we een roodvoorhoofd antilope, een patas-aap en een gestreepte mangoest. Voor safari’s is dit niet het beste seizoen. Maar dat vind ik bijkomstig: voor mens en dier zijn de regens goed. Gewassen, zwangere velden, minder hete temperatuur, meer uitgelaten mensen op straat, het leven profiteert van het natte seizoen en de oogst van moeder aarde. Al vertellen de boekskes iets anders, dit is een goede tijd om te reizen.

BIJ DE TROTSE KONING

Vrachtwagens scheuren over de slechte weg. Bij het dorp Dabanga langs de Nigeriaanse grens gedijen gierst, sorghum en maïs rond de hutten van de Choa, seminomaden die Arabisch spreken. De paddenstoeldaken zijn typisch voor deze moslims. Meisjes plukken kruidbloemen om ze langs de weg te drogen.

“Médecine”, lacht eentje. Zondag is marktdag in Mora. Al is dit de hoofdstad van de Wandala, vandaag zijn ze er allemaal: Guizinka, Toupouri, Mafa, Mousgoum en Kirdi, Moundang en Kapsiki met hun kledij, sluiers, armbanden, juwelen en gelaatstrekken. Maar niemand is zo mooi als de islamitische Fulani.

Ze verkopen wat het dagelijks leven nodig heeft, van gierst en geslachte geit, rijst, groenten en melk tot leer en gris-gris. Zelden zoveel verschillende mensen gezien. Van Mora is het een dozijn kilometers naar Oudjilla, maar de tocht is moeizaam, alleen te voet of met een 4x4 te overwinnen: putten, rotsen, stenen. Een berglandschap met terrascultuur, een dorp met in een kerk een katholieke eredienst: vooral vrouwen zingen, dansen en bidden voor voorspoed. In Oudjilla ligt de chefferie van Mozogo, die met z'n dorpsgenoten van de Podoko fier is dat ze hun animistische godsdienst hebben bewaard. De saré, de ommuurde woning van de chef, ligt in de schaduw van een heilige boom. In zijn zetel begroet de koning me: "ondanks de lange weg ben ik blij dat je gekomen bent. Welkom". De 87-jarige man, die beroemd is voor z'n 48 echtgenotes en 112 kinderen, verleent me toegang tot het labrynt van zijn paleis: private vertrekken, vergaderzaal, het graf van z'n vader en grootvader, een stalling met een koe die op het oogstfeest geofferd wordt. In de doolhof van ronde huisjes passeer ik de saré van de eerste vrouw, afgescheiden van die van de andere dames: elk heeft een hut, graanzolder en keuken. Bij het afscheid vergasten enkele echtgenotes me op een rondedans: terwijl de trommels roffelen dansen ze voor een goede oogst.

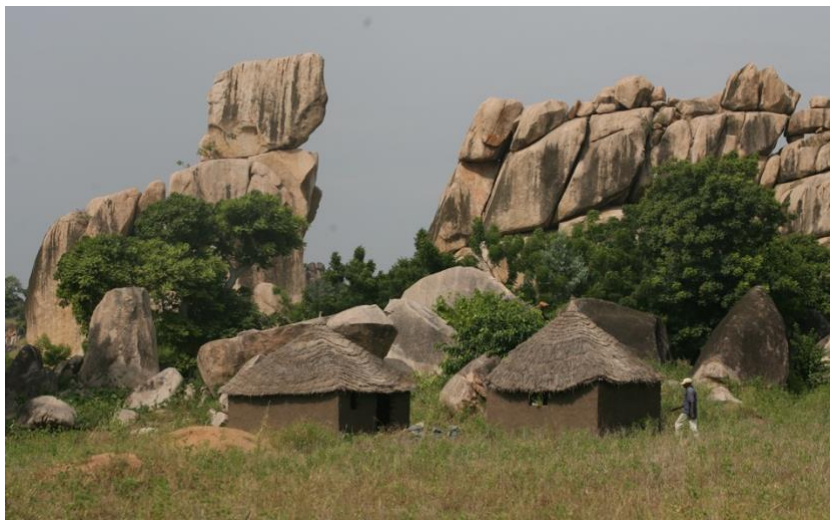

AFGELEGEN ARCHITECTUUR

Maroua is een van de enige prekoloniale steden in Kameroen. Op de befaamde maandagmarkt komen veel mensen uit de bergen, Kirdi wat heidenen betekent voor gelovige moslims. Ik zie traditionele medicijnmannen en smeden, maar ook ambachten uit de vlakte en de bergen, met maskers, lederwaren,

muziekinstrumenten en versierde kalebassen. Een eind buiten de stad, in de schaduw van de zeshonderd meter hoge granietrots Dent du Midif, weven vrouwen tapijten in het halfduister van hun hut. Onooglijk dorp, rode aarde, de kleuren van gewaden waarmee vrouwen en meisjes langslopen en lachen, het is een magisch ogenblik. Zo vertrek ik voor het tegengestelde leven: in een universum van stof, gevels, kramen en bomen komen ze op me af, fietsers in lang kleed, brommers beladen met een dozijn kippen, vrouwen met op hun hoofd teilen, pakken en potten met daarin hun handelswaar, op weg naar die maandagmarkt in l'Extrême Nord. Stof waait op, het is het einde van het regenseizoen, wat zal het ondraaglijk heet worden in het voorjaar als het vijf maanden droog is gebleven. Allemaal zijn ze onderweg, mensen in flamboyante kledij waar ik niets van weet, gemaskerde en lachende gezichten terwijl ik m'n tegengestelde weg verder zet naar het oosten, honderd twintig kilometer zand, kuilen en opgedroogde aarde tot het landschap verschraalt, dorre Sahel die zich verliest in het onmetelijke Tsjaad.

“Dit is arm land”, zegt Joseph, “de mensen hebben het altijd moeilijk. Daarom hebben de regeringen van beide landen dit meer van Maga aangelegd. Dijken beschermen akkers, kanalen

bevloeien rijstvelden, water is een zegen. Nu zijn de Mousgoum, bekend om hun grote gestalte, landbouwers en vissers”. Bij een sluis werpen kerels netten in het water, trekken ze op en gooien kogelvissen op de oever. Het meer glinstert in een zilveren hitte. Ik rijd door naar Pouss bij de grens, een huttendorp met sierlijke doum-palmen. Lelies bloeien in een moeras, vissers boetseren boten uit hout en metaal, an de overkant van de rivier ligt Tsjaad. Een jongen onder een boom tekent terwijl z’n vriend in een schoolschrift een definitie van homo australopitecus van buiten leert. Afrika in hoopvolle ontwikkeling. Tussen het groen staan de vreemde koepels van Les Cases Mourla: ovalen huizen in gedroogde klei met abstracte motieven op de even primitieve als modernistische gevels. Ook Amadu is groot van gestalte, hij leidt me door dit verlaten paleis: “de kamers van de dieren en de woning van de eerste vrouw”, zegt hij zonder aarzeling in één zin. In haar vertrekken lokken fresco’s van vissers in een schuit: bijzondere architectuur in een uithoek van Kameroen. Dat is verbluffend: de rit was moeizaam, maar dan staat daar zo’n bouwwerk van aarde en hitte, waarvan ik niet eens wist dat het bestond, tot het in de vergankelijkheid van de tijd zal verbrokkelen.

BIJ DE TOVENAAR MET DE KRAB

Weerom reis ik traag. Over de pas van Koza ligt het land van de Mafa. Hun hutten hebben spitse daken, vriendelijke mensen laten hun huisje zien. In Tourou dragen de vrouwen rode kalebassen als hoeden. Bij Djingyla toont een man een oven, met een aarden figuur als bewaker: “brood bakken we bij sacrale feesten. Dat beeld is de geest van mijn grootvader”. Het dorp is befaamd voor leerlooiers en vroedvrouwen, maar ik koop angstaanjagende beeldjes met opengesperde mond: animistische goden die de huizen tegen indringers beschermen. Dieper in de bergen van Mandara, dat al eeuwenlang door de harde Harmattan-wind is kaal geschuurd, toont Kameroen z’n meest spectaculaire landschap met dorpen tussen valleien en vulkaankegels, orgelpijpen en basalten pieken. De Franse schrijver Gide vond dit het mooiste decor op aarde. Langs de grens met Nigeria is dit land van de Kapsiki, zoals de mensen zich noemen. In het onooglijke dorp Rhumsiki wonen ambachtslui, weefsters en pottenbaksters. Maar zijn roem lokt me naar de sorcier au crabe: hij geeft raad, beantwoordt vragen over leven, liefde, toekomst. In een met aarde gevulde kalebas steekt hij een krab, kijkt naar haar bewegingen,

luistert naar wat ze hem toefluistert en de tovenaar vertrouwt me, in alle intimiteit maar ook voor duizend CFA, z'n openbaring toe. Later bij zonsondergang dansen dorpingen een Danse Mandara, met joelende vrouwen, muzikanten en gewapende krijgers. Ze zingen, tollen als derwisjen, voeren schijngevechten, ze beelden de overwinning op de kolonisator uit en krijgen een groot applaus.

NIET EENS HALFWEG

Langzaam wordt het landschap groener, bossen zomen de weg. In Kola staat de rivierkloof bijna blank. Vissers werpen aas en vangen visjes, maar ik heb meer oog voor het dorpsfeest en de dansers, die tijdens ceremonies of na de maïsogst hun Danse de Goumaguidar brengen: halfnaakte meisjes met rode rokjes en parels in hun geknoopte haren, muzikanten met fluit en drum, stoere mannen gesmukt met leder, pluimen en schelpen. Bezwete lijven, starende ogen, metalen geluiden rond enkels, ze stampen op de Afrikaanse aarde. Speren zwaaien, blikken in trance, de meisjes wiegen ritmisch mee. De omstanders genieten het spektakel, ook voor mij is dit weer een intens moment in onbekend Kameroen. Ik rijd verder naar het zuiden, passeer Garoua met de markt van Haussa-medicijnmannen en hun poeders, zizifors en gris-gris, dierenschedels, slangenvellen, schildpadruggen en schelpen. De stad is weinig aantrekkelijk, maar is een goede uitvalsbasis voor safari's in de nationale parken van Faro, Bouba Ndjida of het vogelrijke Bénoué. En in de buurt ligt tussen granieten rotsblokken het meer van Lagdo, met op een eiland een vissersdorp als was het de Seychellen. In hotel Lagon

Bleu zit ik op het terras, kijk over het water terwijl de kok een capitaine klaarmaakt, en zie de reis passeren, dit noorden met alle rijkdommen, de landschappen en mensen van diverse geloofsovertuigingen en etnieën, ik ben niet eens halfweg in dit land, voor me liggen bergketens en hoogplateaus waar amper mensen wonen en die het noorden scheiden van het zuiden, even onmetelijk als de evenaarswouden. Kameroen is Afrika in één land: ik zal het niet tegenspreken.

Verschenen in Grande, 28.02.2008.